

Plangebied Parc Overbergh te Sint-Michielsgestel, gemeente Sint-Michielsgestel

*Programma van Eisen ten behoeve van een Inventariserend Veldonderzoek door middel van
proefsleuven (IVO-P), met eventuele doorstart naar een opgraving*

Rapportnummer	V2414
Projectnummer	V23-5304
Status en versie	concept, versie 1.0
In opdracht van	Vrijborg Vastgoedontwikkeling B.V.
Auteur	M. van der Linden, C.W. Koot
Plaats en datum	Amersfoort, 17 februari 2023

Gecontroleerd door C.W. Koot	d.d. 17-02-2023
Geaccordeerd door Gemeente Sint-Michielsgestel, ####	d.d. xx-xx-2023

*Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van
druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke
bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV.*

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Algemene gegevens.....	4
1.2	Het doel van het onderzoek.....	4
1.3	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.....	4
2	Programma van Eisen.....	6
2.1	Aanleiding en motivering van het onderzoek.....	6
2.2	Resultaten van het tot dusver uitgevoerde onderzoek.....	7
2.3	Archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek (BO en IVO).....	7
2.4	Doelstelling en vraagstelling.....	10
2.5	Veldwerk.....	11
2.6	Uitwerking en analyse.....	14
2.7	Conservering en deponering.....	15
2.8	Eindproduct: rapportage, documentatie.....	16
2.9	Randvoorwaarden, planning en termijnen.....	16
2.10	Wijzigingen t.o.v. vastgestelde PvE.....	17
2.11	Bronmateriaal en bijlagen.....	18
	Kaart 1: Ligging plangebied.....	19
	Kaart 2: Puttenplan.....	20
	Tabellen.....	21

1 Inleiding

1.1 Algemene gegevens

Vrijborg BV is betrokken bij de bestemmingsplanwijziging en nieuwbouw voor zorgcentrum Parc Overbergh. In het kader van de voorbereiding heeft een archeologische vooronderzoek plaatsgevonden door Vestigia (Vestigia-rapport 2087). Op basis van de conclusie is voor het plangebied een proefsleuvenonderzoek geadviseerd in twee zones, namelijk ter plaatse van historische bebouwing en de zone met een intacte bodemopbouw, wanneer het niet mogelijk is hier eventuele archeologische waarden in situ te behouden. De archeologisch adviseur van de gemeente heeft ingestemd met dit advies.

1.2 Het doel van het onderzoek

Doel van het proefsleuvenonderzoek is vast te stellen dat in het plangebied wel of geen archeologische aanwezig zijn die door de ingrepen verstoord dreigen te worden en, indien aanwezig, te bepalen wat hiervan de waarde is in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit conform Bijlage IV van de KNA. Indien blijkt dat sprake is van behoudenswaardige archeologische sporen en vondsten, dan kan direct aansluitend op het veldwerk van het proefsleuvenonderzoek worden doorgestart naar een opgraving hiervan.

Het Programma van Eisen voor het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven, met een eventuele doorstart naar een opgraving, is op basis van het volgende vormgegeven:

- Eerheijm, W.J., E.R.J.G Picard & F.P.J. van Puijenbroek, 2022: *Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van het woonzorgcomplex Parc Overbergh aan de Nieuwstraat 96 te Sint-Michielsgestel, gemeente Sint-Michielsgestel Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)*, Amersfoort. Vestigia-rapport: V2087.
- Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek zoals geformuleerd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1.
- Protocol 4004 opgraven (landbodems) zoals geformuleerd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1.

1.3 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Met ingang van 1 juli 2016 is de nieuwe Erfgoedwet van kracht. In de nieuwe wet is sprake van de certificaathouder die vergunningplichtige handelingen (gravend onderzoek) mag uitvoeren. Tegelijkertijd met de invoering van de nieuwe wet is een certificeringstraject voor archeologische bedrijven gestart op basis van de daartoe aangepaste Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA Landbodems 4.1 en KNA Waterbodems 4.1). Dit Programma van Eisen is opgesteld conform de KNA 4.1 Protocol 4001.

Administratieve gegevens participanten			
		Datum akkoord	Paraaf akkoord
Opdrachtgever Adres	Vrijborg B.V. Rembrandterf 3 5261 XS Vught		
Contactpersoon Telefoon	Carmen Kemps 06 - 20 66 20 78 c.kemps@vrijborg.nl		
Opsteller PvE Adres	Vestigia <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i> Spoorstraat 5, 3811 MN Amersfoort		
Sr. Archeoloog KNA register Telefoon e-mail	C.W. Koot 53020204 033-2779200 c. Koot@vestigia.nl	17-03-2023	
Bevoegd gezag Archeologie Adres	Gemeente Sint-Michielsgestel Postbus 10.000 5270 GA Sint-Michielsgestel		
Contactpersoon Telefoon e-mail	Mevr. B. Siep ? ?		
Deskundige namens het bevoegd gezag Telefoon e-mail	Gemeente 's-Hertogenbosch Afdeling Erfgoed Dhr. J. van der Roest 073-615 5476 erfgoed@s-hertogenbosch.nl		
Depothoudende overheid	Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant.		
e-mail	archeologie@brabant.nl		

2 Programma van Eisen

Basisgegevens	
Projectnaam	Proefsleuvenonderzoek (IVO-P) in plangebied Parc Overbergh
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Sint-Michielsgestel
Plaats	Sint-Michielsgestel
Toponiem	Nieuwstraat 96
Kaartblad	45D Schijndel
RD-centrumcoördinaten van het plangebied	X: 152677 Y: 406362
Waterkundige gegevens	Grondwatertrap VII
Plaats binnen het archeologisch proces	IVO-Proefsleuven, Protocol 4003
CMA/AMK-status	N.v.t.
Archis monumentnummer	N.v.t.
Archis waarnemingsnummer	N.v.t.
Oppervlakte onderzoeksgebied	120 m ²
Oppervlakte plangebied	Ca. 0,5 ha
Oppervlakte te onderzoeken gebied	120 m ²
Huidig grondgebruik	Woonerf/tuin met villa en bijgebouwen

Periode (n)	Complextype (n)
Laat-Paleolithicum - Nieuwe Tijd	Nederzetting

2.1 Aanleiding en motivering van het onderzoek	
Doel	Doel van het proefsleuvenonderzoek is vast te stellen dat in het plangebied wel of geen archeologische aanwezig zijn die door de ingrepen verstoord dreigen te worden en, indien aanwezig, te bepalen wat hiervan de waarde is in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit conform Bijlage IV van de KNA. Indien sporen aanwezig zijn van een huisplaats of een grafveld kan deze vindplaats direct aansluitend worden opgegraven, evenals informatieve <i>off site archaeology</i> fenomenen als waterputten.
Aanleiding en motivering	Het archeologisch onderzoek wordt uitgevoerd in verband met de ontwikkeling van een woonzorgcentrum aan de Nieuwstraat in Sint-Michielsgestel. De nieuwbouw overlapt deels met de te slopen bebouwing. De nieuwbouw bestaat uit twee gastenhuisen (één gastenhuis met 20 wooneenheden en één met 22 wooneenheden), met naast de begane grond nog twee etages (<i>afbeelding 2</i>). Voor de fundering zal alleen het noodzakelijke worden aangehouden; er komen geen kelders of garages. Dat impliceert een grondverstoring voor het

	uitgraven van de bouwkuipen tot 0,8 m diep. Daarnaast zal een parkeerplaats worden aangelegd. Door de voorgenomen ingrepen kunnen eventueel aanwezige archeologische sporen en vondsten worden bedreigd.
Selectiebesluit	Op basis van de conclusie is voor het plangebied een proefsleuven-onderzoek geadviseerd in twee zones, namelijk ter plaatse van historische bebouwing en de zone met een intacte bodemopbouw, wanneer het niet mogelijk is hier eventuele archeologische waarden in situ te behouden. De archeologisch adviseur van de gemeente heeft ingestemd met dit advies.
Locatiekaartje	Zie <i>kaart 1</i>

2.2 Resultaten van het tot dusver uitgevoerde onderzoek	
Bureauonderzoek	
Uitvoerder	Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie
Uitvoeringsperiode	2022
Publicatie	Weerheijm, W.J., E.R.J.G. Picard, F.P.J. van Puijenbroek, 2022: <i>Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van het woonzorgcomplex Parc Overbergh aan de Nieuwstraat 96 te Sint-Michielsgestel, gemeente Sint-Michielsgestel Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)</i> , Amersfoort, Vestigia-rapport: V2087.
Bewaarplaats van documentatie	
Amersfoort, E-depot	
Inventariserend veldonderzoek (boringen)	
Uitvoerder	Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie
Uitvoeringsperiode	2019
Publicatie	Weerheijm, W.J., E.R.J.G. Picard, F.P.J. van Puijenbroek, 2022: <i>Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van het woonzorgcomplex Parc Overbergh aan de Nieuwstraat 96 te Sint-Michielsgestel, gemeente Sint-Michielsgestel Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)</i> , Amersfoort, Vestigia-rapport: V2087.
Bewaarplaats van vondsten en documentatie	
Amersfoort, E-depot	

2.3 Archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek (BO en IVO)	
Resultaten: landschappelijke en aardwetenschappelijke context	
Fysiek-landschappelijke, geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken	Het plangebied ligt in de Roerdalslenk, in het Brabants Zandgebied. De bovenste 20 meter van de bodem bestaat uit afzettingen van de Formatie van Boxtel, die tijdens de ijstijden van het Midden- en Laat-Pleistoceen zijn afgezet. De top van de natuurlijke afzettingen zijn in de laatste ijstijd, het Weichselien (circa 117.000 tot 10.000 jaar geleden),

	afgezet. Aan het eind van deze ijstijd was het klimaat in Nederland zeer koud en droog. Door het ongunstige klimaat kon de vegetatie geen grip krijgen op het sediment. Hierdoor had de wind vrij spel om zand te eroderen en af te zetten wat resulteerde in een laag dekzand welke deel uitmaakt van de Formatie van Bostel. Binnen het plangebied wordt het dekzand verwacht vanaf het maaiveld. Aan het begin van de huidige geologische periode, het Holocene (circa 10.000 jaar geleden tot heden) nam de temperatuur en neerslag toe. Hierdoor kon de vegetatie opkomen en werd het dekzand reliëf vastgelegd tegen verstuiving. Op dat moment lag het plangebied op een dekzandwelling, met aan de westzijde van het plangebied de Dommel. Volgens de bodemkaart ligt het plangebied eveneens in de niet-gekarteerde bebouwde kom, maar direct ten westen van het plangebied is een zone met hoge zwarte enkeerdgronden, ontstaan door ophoging als gevolg van met mest doordrenkte plaggen in de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, gekarteerd. Onder het plaggendeck kan de oorspronkelijke bodemopbouw goed bewaard zijn gebleven, waardoor eventuele archeologische waarden goed geconserveerd kunnen zijn. De grondwatertrap binnen het plangebied is VII, wat inhoudt een Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) dieper dan 80 cm beneden maaiveld, en een Gemiddeld Laagste Grondwaterstand (GLG) dieper dan 120 cm beneden maaiveld.
Regionale cultuurlandschap- pelijke en historisch- geografische kenmerken	De vroegste schriftelijke vermelding van Sint Michielsgestel stamt uit 1306. Echter, in stukken aangaande een schenking aan de abdij Postel daterend uit 1173 wordt gesproken over Gestele. De naam Gestel stamt uit het Germaans en betekent zoiets als hoger gelegen zandstrook. Dit Gestele is later vernoemd naar de parochiekerk aldaar, namelijk de parochiekerk van St. Michiel. In het middeleeuwse Sint Michielsgestel was landbouw de voornaamste bron van inkomen. Op de hogere, drogere delen was de grond mogelijk droog genoeg voor akkerbouw. Dit bleek echter niet zo te zijn, het was er te nat. Derhalve is het opmerkelijk dat in de Late Middeleeuwen toch al veel grond was ontgonnen. Dit hangt zeer waarschijnlijk samen met de nabijgelegen stad 's-Hertogenbosch. De stad had met name behoefte aan weidegrond en de productie van hout. Op de kaart van Van de Weijer uit 1768, is te zien dat het plangebied onbebouwd is. Wel lijkt het plangebied al ontgonnen te zijn en in gebruik te zijn als landbouwgrond. Op de Kadastrale Minuutplan 1811-1832 (minuutplan Sint Michielsgestel, sectie F, blad 2) ligt het plangebied binnen drie verschillende percelen: - Perceel 812: Dit perceel is onbebouwd en wordt als boomgaard gebruikt. Het perceel is eigendom van Maria Sophie de Bruyn, echtgenote van Pierre Paul Berail; - Perceel 813: Dit perceel is bebouwd en wordt als 'huis en erf' gebruikt. De eigenaar is eveneens Maria Sophie de Bruyn; - Perceel 814: Dit perceel is onbebouwd en wordt als boomgaard gebruikt. Het perceel is eigendom van Corneille Hipolithe Berail.

	Het plangebied blijft nagenoeg onveranderd tot ca. 1950 wanneer in het noordoosthoek van het plangebied nieuwe bebouwing te zien is. Omstreeks 1971 word Huize Overberg gesloopt en verschijnt de nog bestaande bebouwing op het kaartbeeld.
Huidig grondgebruik en (sub) recente ingrepen en verstoringen	Het plangebied is ommuurd, deels bebouwd en deels begroeid met gras en bomen. De bestaande bebouwing dateert uit 1970 en is vrijwel geheel onderkelderde, met een kelder, garage en zwembad, tot een diepte van ca. 3 m -mv. Gedurende het booronderzoek werd duidelijk dat in het overgrote deel van de boringen de oorspronkelijke bodemopbouw verstoord is. In twee boringen zijn in de top van het dekzand kenmerken van bodemvorming aangetroffen.
NAP-hoogte maaiveld	Varieert van ca. 6,3m +NAP in het zuidelijke en westelijke deel, tot ca. 7,3m +NAP in het centrale deel van het plangebied
Grondwaterstand	Grondwatertrap VII - GHG >80 cm -mv, GLG >120 cm -mv.
Gespecificeerde archeologische verwachting plangebied	
Aard en ouderdom van de vindplaats	Voor het plangebied geldt een verwachting op vondsten en sporen vanaf het Laat Paleolithicum tot in de Nieuwe tijd. In de noordwestzijde van het plangebied bevinden zich mogelijk de funderingen van Huize Overbergh. Deze bevinden zich echter niet op de locatie van de geplande nieuwbouw.
Begrenzing en oppervlakte van de totale vindplaats (dus ook buiten het plangebied)	In het plangebied zijn nog geen vindplaatsen bekend.
Begrenzing en oppervlakte van (het deel van) de vindplaats binnen het plangebied	In het plangebied zijn nog geen vindplaatsen bekend.
Stratigrafie en diepte vondstlagen / sporen niveau	Archeologische sporen en vondsten uit de Nieuwe tijd zullen zich aandienen in het plaggendek, onder de bouwvoor. Maat in het plaggendek kunnen ook potscherven en fragmenten (vuur)steen aanwezig zijn van de verspitte en verploegde podzol-lagen. De grondsporen die hier eventueel bij horen liggen onder het plaggendek. Gezien de twee boringen met de (deels) intacte podzolen zijn dit soort sporen aanwezig rond 5,5 m +NAP.
Structuren en sporen, gaafheid	Vindplaatsen die bestaan uit vondststrooiingen (hoofdzakelijk Paleo- tot en met Neolithicum) zullen aanmerkelijk verstoord zijn door agrarische activiteiten, met inbegrip van opbrengen en omspitting van het plaggendek waardoor de oorspronkelijke podzolering is omgezet en verspit. Naar verwachting zijn archeologische resten daar waar nog een intact bodemprofiel aanwezig leek te zijn, onder de hoge zwarte enkeerdgrond (het plaggendek) goed bewaard gebleven. Maar ook onder een zogenaamd A-C profiel kunnen bijvoorbeeld paalsporen van houtbouwstructuren vanaf de Midden-bronstijd tot en met de Late Middeleeuwen bewaard zijn gebleven, alsmede kuilen, waterputten, greppels, urn- en inhumatiegraven.
Artefacten: anorganisch, conservering	Anorganisch vondstmateriaal zal redelijk bewaard zijn gebleven, maar gefragmenteerd. Metalen voorwerpen, vooral ijzer, zal zijn gecorrodeerd en deels vergaan.

Artefacten: organisch en paleo-ecologische resten conservering	Naar verwachting zullen geen tot zeer weinig organische artefacten van hout, been of leer aanwezig zijn in deze droge, zuurstofrijke zandbodem. Indien resten aanwezig zijn zullen die verkoold en gefragmenteerd zijn, of zijn ze bewaard gebleven in de onderkanten van waterputten en/of drenkkuilen. Hetzelfde geldt voor paleo-ecologische resten. Zij zullen vrijwel zeker zijn vergaan, met uitzondering van materiaal in de onderste vullingen van waterputten en waterkuilen. Boven de gemiddeld laagste grondwaterstand zullen alleen houtskool, verkoold archeobotanische macroresten en verbrand bot bewaard zijn gebleven. In het plaggendek kunnen stuifmeelkorrels bewaard zijn gebleven, maar die zijn vooral aanwezig in de onderste vullingen van waterputten en drenkkuilen.
Complexiteit	Laag.

2.4 Doelstelling en vraagstelling	
Doelstelling	Het doel van het onderzoek is het veiligstellen van het vondstmateriaal en het documenteren van de waargenomen bodemsporen en andere gegevens om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden en het interpreteren daarvan aan de hand van de onderzoeksvragen in dit PvE en deze informatie en interpretaties te presenteren in een zogenaamd standaardrapport.
Relatie NOaA en/of andere onderzoekskaders	Afhankelijk van wat wordt aangetroffen, kan mogelijk een bijdrage worden geleverd aan onderzoeksvragen in de NOaA 2.0 (Archeoregio Brabants zandgebied) de thema's in de Provinciale Onderzoekagenda Noord-Brabant, en andere lokale onderzoekagenda's.
Vraagstelling	De vraagstelling richt zich in hoofdzaak op de aard, spreiding, datering, conservering en interpretatie van de in de bodem aanwezige sporen en vondsten uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd.
Onderzoeksvragen	1. Wat is de aard, datering en spreiding van de aangetroffen sporen en uit welke perioden dateren ze? 2. Hoe is de gaaf zijn de sporen bewaard? 3. Wat is de aard, datering en samenstelling van de archeologische vondsten? 4. Hoe is de conservering van de verschillende archeologische materiaalcategorieën inclusie de paleo-ecologische resten? 5. Welke vindplaatsen kunnen aan de hand van de sporen en vondstmateriaal worden onderscheiden en wat is hiervan de omvang? 6. Wat is de waardering van de vindplaats(en) conform bijlage IV van de KNA? 7. Bij aantreffen van archeologische structuren, hoe zijn deze te interpreteren en wat is de nadere datering? 8. Wat is de kans dat de vindplaats(en) zich voortzetten buiten het plangebied en wat is daarvoor de argumentatie?

	9. Wat is de relatie van de aangetroffen archeologische overblijfselen met die, die binnen een straal van één km van het plangebied zijn aangetroffen? 10. Indien geen archeologische resten worden aangetroffen, wat is hiervoor de verklaring? 11. Wat is de omvang en aard van eventuele verstoringen? 12. Hoe zijn de eventueel aangetroffen stratigrafisch gescheiden bodemlagen te duiden? Gaat het hier om ophogings- of bewoningslagen, of is er anderszins sprake van het voorkomen van archeologische cultuurlagen, sporen en/of vondsten? 13. Wat is de diepte, dikte en datering van de deze lagen, met inbegrip van het plaggendek? 14. Moet de in het vooronderzoek geformuleerde archeologische verwachting voor het plangebied worden bijgesteld? Wanneer sprake is van een behoudenswaardige vindplaats en een doorstart plaatsvindt naar een opgraving zal in het evaluatierapport worden aangegeven wat relevante onderzoeksvragen zijn. Niettemin dient al rekening te worden gehouden met: 1. Is sprake van een éénfasige bewoning in het geval van een nederzetting of juist van meerfasige bewoning? 2. In het geval van meerfasige bewoning, is dan sprake van continue bewoning of zijn er aanwijzingen voor tijdelijke onbreking(en)? 3. Kunnen de sporen betrouwbaar worden gedateerd aan de hand van anorganisch vondstmateriaal, of dienen 14C-analyses te worden benut voor een meer nauwkeurige datering? 4. Zijn eventuele kleine bouwsels gelijktijdige bijgebouwen bij een woonstalboerderij of dateren zij in een andere fase/periode? 5. Wanneer is de archeologische site in gebruik genomen en in onbruik geraakt en welke aanwijzingen (ook procesmatig) zijn daarvoor per vindplaats aanwezig? 6. Wat is per vindplaats de relatie met de omgeving, zowel wat betreft fysisch-geografische elementen als cultureel met vindplaatsen uit een gelijktijdige periode?
--	--

2.5 Veldwerk	
Strategie	• Er worden drie proefsleuven aangelegd met een omvang van 10,0 x 4,0 m. • Een proefsleuf ligt ter plaatse van de veronderstelde historische bebouwing, de andere twee proefsleuven in de zone met de relatief intacte bodemopbouw.. • Bij het aantreffen van archeologische sporen en vondsten meldt de archeoloog dit terstond aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag.
Methoden en technieken	• Het onderzoek dient conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie / KNA 4.1 te worden uitgevoerd • De graafwerkzaamheden dienen te worden uitgevoerd door een kraan met een gladde bak, waarbij horizontaal/ vlaksgewijs zal worden afgegraven in lagen van 5-10 centimeter dikte.

	• Bij het verdiepen naar het definitieve waarnemingsvlak (niveau waarop de sporen leesbaar zijn) worden vondsten verzameld. • Er dienen zoveel vlakken te worden aangelegd als nodig om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. • De te verwijderen grond dient met behulp van een metaaldetector onderzocht te worden op de aanwezigheid van metaalvondsten. De aan te leggen proefsleuven worden onder begeleiding van een metaaldetectorspecialist schaaftsgewijs verdiept naar het vermoede sporenniveau. Na iedere haal van de graafmachine wordt de grond gecontroleerd op metaalvondsten door de metaaldetectorspecialist. Indien veel metaal wordt aangetroffen wordt ook het stort gedetecteerd. • Bij het aantreffen van funderingen dienen deze in relatie tot de omliggende lagen en vullingen te worden bekeken, getekend, beschreven en gefotografeerd. Tevens dienen de 5 of 10-lagenmaten te worden opgemeten en het metselverband en versnijdingen te worden gedocumenteerd. • Bij het aantreffen van muurwerk en uitbraaksleuven blijft een profiel dam haaks op de muur staan, zodanig dat de muur in verband met de bovengrond gedocumenteerd kan worden. • Om de leesbaarheid te vergroten, worden sporen (en zo nodig delen van het vlak) altijd met de schep opgeschaafd. Het opgravingsvlak wordt gefotografeerd, sporen worden nauwkeurig ingekrast met een meetpin (dus niet met een schep), het vlak wordt (al dan niet digitaal) beschreven en opgetekend. • Er dienen foto's gemaakt te worden van de algemene situatie, de vlakken, de profielen, van grondsporen in het vlak en van de coupes. • Fragiele en/of belangwekkende vondsten dienen op de plaats van aantreffen gefotografeerd te worden. • Vlaktekeningen worden op schaal 1:50 getekend, tevens worden op deze tekeningen de NAP-hoogten van het vlak aangegeven en de locatie waar de profieltekeningen en foto's zijn gemaakt. Profielen en coupes worden schaal 1:20 getekend. Op de profieltekeningen worden de NAP-hoogten gezet. Tevens wordt de hoogte van het opgravingsvlak en het maaiveld aangegeven op de tekening. • Tekeningen worden indien mogelijk digitaal vervaardigd. Alle tekeningen dienen door de senior archeoloog (met name op lagen, vlakken, hoogtes en coördinaten) gecontroleerd en afgetekend te worden. • Het vlak wordt gewaterpast en de sporen worden gecoupeerd. • Bij het aantreffen van bijzondere archeologische resten die niet tot de scope van dit project behoren worden de opdrachtgever en bevoegde overheid gewaarschuwd. In gezamenlijk overleg tussen partijen zal vervolgens worden bepaald hoe met deze resten dient te worden omgegaan
Fysisch-geografisch onderzoek	• Per proefsleuf wordt tenminste een representatieve profielopnames getekend en gefotografeerd, met een maximale afstand van 8 meter tussen de kolommen. Bij een gelijkmatig profiel kan worden volstaan met het tekenen van 1 m brede profielkolommen. Met specifieke aandacht voor de opbouw van het

	plaggende en de datering van daarin eventueel te onderscheiden vullingen/lagen. • Bij belangwekkende overgangen in de bodemlagen of bij vondstconcentraties of sporen die doorlopen in het profiel wordt een extra profielkolom, ter breedte van de overgang, op gelijke wijze gedocumenteerd als de kolom. • Van het profiel dient minimaal de bodemopbouw (bodembkundig en lithologisch) vanaf het maaiveld tot 0,3 m onder het niveau van het diepst aangelegde vlak te worden gedocumenteerd.
Structuren en grondsporen	• In principe worden tijdens de fase proefsleuvenonderzoek sporen alleen gecoupeerd en/of afgewerkt voor zover noodzakelijk om tot een goede waardering van de vindplaats te komen, om de kwaliteit en conservering van sporen te kunnen inschatten en om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. • Bij het voorkomen van diepe sporen wordt de diepte bepaald door middel van een boring en de opgeboorde grond verzameld als een monster. • Waar mogelijk en relevant voor de onderzoeksvragen worden monsters genomen voor paleobotanisch onderzoek, C14-analyse, of dendrochronologische dateringen.
Omgang kwetsbare vondsten en monsters	Kwetsbare vondsten en monsters worden verzameld en behandeld conform KNA specificatie OS10wb, OS11wb en de KNA - Leidraad 'Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal'.
Artefacten: (an)organisch	• Stortvondsten worden per sleuf verzameld en geregistreerd; • Vlakvondsten worden verzameld per sleuf per vak van 2 x 2 m (of naar bevind van zaken); • Vondsten worden indien mogelijk aan een spoor of laag toegewezen. • Vondsten en monsters worden verzameld conform KNA specificatie OS10wb, OS11wb en de KNA - Leidraad 'Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal'.
Paleo-ecologische resten	• Er worden archeobotanische monsters genomen uit kansrijke sporen en/of lagen. • Vondsten en monsters worden verzameld conform KNA specificatie OS10wb, OS11wb en de KNA - Leidraad 'Eerste hulp bij kwetsbaar vondstmateriaal'.
Dateringstechnieken	• Indien hout aanwezig is dienen monsters voor houtanalyse en dendrochronologisch te worden genomen. • C14-monsters worden genomen uit relevante sporen en/of lagen vanuit het perspectief van de onderzoeksvragen.
Inzet van specialisten in het veld	De noodzaak van inzet van specialisten in het veld wordt aan de beoordeling door de senior archeoloog overgelaten.
Specialistisch onderzoek	Relevante houten palen/artefacten dienen voor gebruikssporenanalyse te worden bemonsterd.
Beperkingen	• Voorafgaand aan het onderzoek dient een KLIC melding te worden gedaan ten behoeve van de ligging van eventuele kabels en leidingen. • Tevens dient met de adviseur van de opdrachtgever goed worden afgestemd of er ook lokale kabels en leidingen liggen die niet op de KLIC zijn vermeld.

2.6 Uitwerking en analyse	
Evaluatie na veldwerk	Wanneer het veldwerk beperkt blijft tot een proefsleuvenonderzoek dan wordt binnen 4 weken een briefverslag opgesteld met welke vondsten zijn verzameld, welke daarvan en niet worden gedeponereerd, welke daarvan eventueel behoren te worden geconserveerd. Wanneer een doorstart plaatsvindt naar een opgraving behoort na 8 weken een evaluatierapport te worden aangeleverd. Hierin wordt kort vermeld wat is aangetroffen tijdens het veldwerk, een waardering van het vondstmateriaal, een waardering van 2 archeobotanische monsters, een gemotiveerd voorstel voor de uitwerking en rapportage, inclusief selectie, deselectie, afbeeldingen en conservering van vondstmateriaal en monsters. De keuze wordt door de opsteller onderbouwd in relatie tot de in dit PvE geformuleerde onderzoeksvragen. Tevens wordt aangegeven hoe voorgestelde uitwerking zich verhoudt tot de in tabel 2 genoemde “verwachte aantallen (N)”. De uitvoerder begint niet eerder met de uitwerking dan nadat de opdrachtgever en bevoegd gezag het uitwerkingsvoorstel hebben geaccordeerd.
Fysische geografie	De analyse van de fysisch-geografische gegevens gebeurt zoveel mogelijk in het veld op basis van de bestudeerde profielen. De verzamelde gegevens worden uitgewerkt tot het niveau dat noodzakelijk is voor beantwoording van de onderzoeksvragen. Tevens wordt een globale landschapsbeschrijving van het plangebied opgesteld.
Structuren en grondsporen	Alle sporen en structuren worden beschreven en gewaardeerd conform de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie / (KNA). De sporen worden in een archeologische context geplaatst. De verzamelde gegevens worden uitgewerkt tot het niveau dat noodzakelijk is voor beantwoording van de onderzoeksvragen.
Cultuurhistorische en historisch geografische context	De aangetroffen sporen en structuren worden, indien mogelijk en relevant, gekoppeld aan hun historische context.
Artefacten: (an)organisch	Alle aangetroffen artefacten worden beschreven en gewaardeerd conform de vigerende versie van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en de daartoe geldende richtlijnen. Metaalvondsten en vondsten van organisch materiaal dienen, voor zover behoudenswaardig, geconserveerd te worden. Van onherkenbare voorwerpen (roestklompen) worden na selectie en in overleg met de opdrachtgever en het bevoegd gezag röntgenopnamen gemaakt. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Paleo-ecologische resten	De monsters worden alleen na overleg met de opdrachtgever en de bevoegde overheid gewaardeerd. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Containers/ beenderblokken	Containers (bijv. -vrijwel- compleet vaatwerk van aardewerk of glas) en/of beenderblokken worden behandeld als monsters. De inhoud van de containers en de beenderblokken dienen via een “micro-opgraving” en/of zeefmethode onder laboratoriumomstandigheden onderzocht te worden. Na overleg tussen de opdrachtgever en de bevoegde overheid

	wordt tot “micro-opgraving” en/of zeefmethode overgegaan. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Menselijk en dierlijk skeletmateriaal	Het determineren en uitwerken van de vondstcategorieën menselijk en dierlijk skeletmateriaal dient volgens de binnen de beroepsgroep heersende normen (o.a. leeftijdsbepaling, geslachtsbepaling, pathologie, bijgaven, etc.) te geschieden. Na instemming van de opdrachtgever en de bevoegde overheid wordt het materiaal gedetermineerd en uitgewerkt. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Dateringstechnieken	Na instemming van de opdrachtgever en de bevoegde overheid worden kansrijke monster gedateerd. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Inzet van specialisten bij de uitwerking	Alleen na instemming van de opdrachtgever en de bevoegde overheid worden kansrijke monster gedateerd. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Specialistisch onderzoek	De beoordeling van de noodzaak van inzet van specialisten bij de uitwerking wordt aan de beoordeling door de senior archeoloog overgelaten. Alleen na instemming van de opdrachtgever en de bevoegde overheid wordt het specialistisch onderzoek uitgevoerd. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.
Beeldrapportage (objecttekeningen, foto's, kaarten, e.d.)	Vondsten die kenmerkend zijn voor een specifieke periode worden gefotografeerd. Van uitzonderlijke vondsten wordt tevens een tekening gemaakt. Hiertoe wordt in het evaluatieverslag na het veldwerk een voorstel gedaan.

2.7 Conservering en deponering	
Conservering	Kwetsbaar vondstmateriaal dient zodanig te worden geconserveerd dat de toestand stabiel blijft. In het voorstel ter conservering dient per vondst/voorwerp te worden opgenomen: materiaal, vorm, datering, conserveringstoestand en advies hoe te conserveren. Welke artefacten daadwerkelijk voor selectie, conservering en/of restauratie in aanmerking komen wordt, op basis van het evaluatie- / selectierapport, bepaald door de bevoegde overheid en de depothoudende overheid. Dit in overleg met (de adviseur van) de opdrachtgever en de uitvoerder van het archeologisch onderzoek.
Deponering	In afwachting van eventueel vervolgonderzoek en/of uitwerking dienen de vondsten en documentatie te worden bewaard in het depot van de opdrachtnemer waarna het geheel, conform de daarvoor geldende normen en eisen in de KNA 4.1, wordt overgedragen aan het archeologisch depot van de provincie / de gemeente <naam>. De digitale documentatie wordt conform KNA-specificatie DS 05 overgedragen aan een e-Depot. Alle vondsten en de opgravingsdocumentatie dienen te worden aangeleverd bij het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant

	De eisen ten behoeve van aanlevering van vondsten en onderzoeksdocumentatie bij het depot kunnen bij de provincie worden opgevraagd (zie ook tabel 3 en 4).
--	---

2.8 Eindproduct: rapportage, documentatie	
Standaardrapport	De resultaten van het onderzoek dienen te worden opgeleverd in de vorm van een standaardrapport conform de KNA 4.1 inclusief vlaktekeningen en profieltekeningen en inclusief vondstenlijsten, sporenlijsten en monsterlijsten. Het Nederlandstalige rapport wordt uitgegeven door de opdrachtnemer. Digitale exemplaren van het rapport worden ter beschikking gesteld aan de opdrachtgever, de gemeente, de provincie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).
Digitale documentatie	Conform depot-eisen van het depot waar documentatie en eventuele vondsten en monsters worden aangeleverd.

2.9 Randvoorwaarden, planning en termijnen	
Organisatie en personeel	Het onderzoek moet verricht worden door een archeologisch bedrijf met een certificaat tot het uitvoeren van het onderhavige onderzoek conform de KNA 4.1 – protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek door middel van Proefsleuven. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een Senior KNA archeoloog, en een KNA archeoloog/GPS-GIS specialist.
Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg en evaluatie	De eindverantwoordelijkheid voor de archeologische werkzaamheden liggen in handen van de projectleider van het uitvoerende opgravingsbedrijf. De inhoudelijke kwaliteitsbewaking van het onderzoek wordt verzorgd door de verantwoordelijke senior KNA-archeoloog. Na beëindiging van het veldwerk wordt een verslag / evaluatierapport opgesteld, inclusief een voorstel voor de invulling van de uitwerking en rapportage en de (de)selectie van vondsten en monsters ter voorbereiding van de deponering. Dit verslag / evaluatierapport dient te worden goedgekeurd door de opdrachtgever, het bevoegd gezag en het provinciaal/gemeentelijk depot voordat met de uitwerking- en rapportagefase kan worden gestart.
Uitvoeringsperiode en opleveringstermijn veldwerk	De uitvoering van het veldwerk vindt plaats in overleg met de opdrachtgever. De duur van het veldwerk wordt ingeschat op 1 dag. De opdrachtnemer informeert de bevoegde overheid over de aanvang en einde van het veldwerk.
Uitvoeringscondities veldwerk	Over de toegankelijkheid van het terrein, milieuaspecten, eventuele afzettingen en vergunningen en andere condities die van belang zijn voor het veldwerk wordt na gunning overleg gevoerd met de opdrachtgever. Eventuele beschikbare documenten zullen daartoe na gunning aan de opdrachtnemer ter beschikking worden gesteld.
Uitvoeringsperiode en opleveringstermijn verslaglegging	Wanneer het onderzoek beperkt blijft tot een proefsleuvenonderzoek: - Maximaal 4 weken na de afronding van het proefsleuven wordt een kort briefverslag (1 A4) aangeleverd.

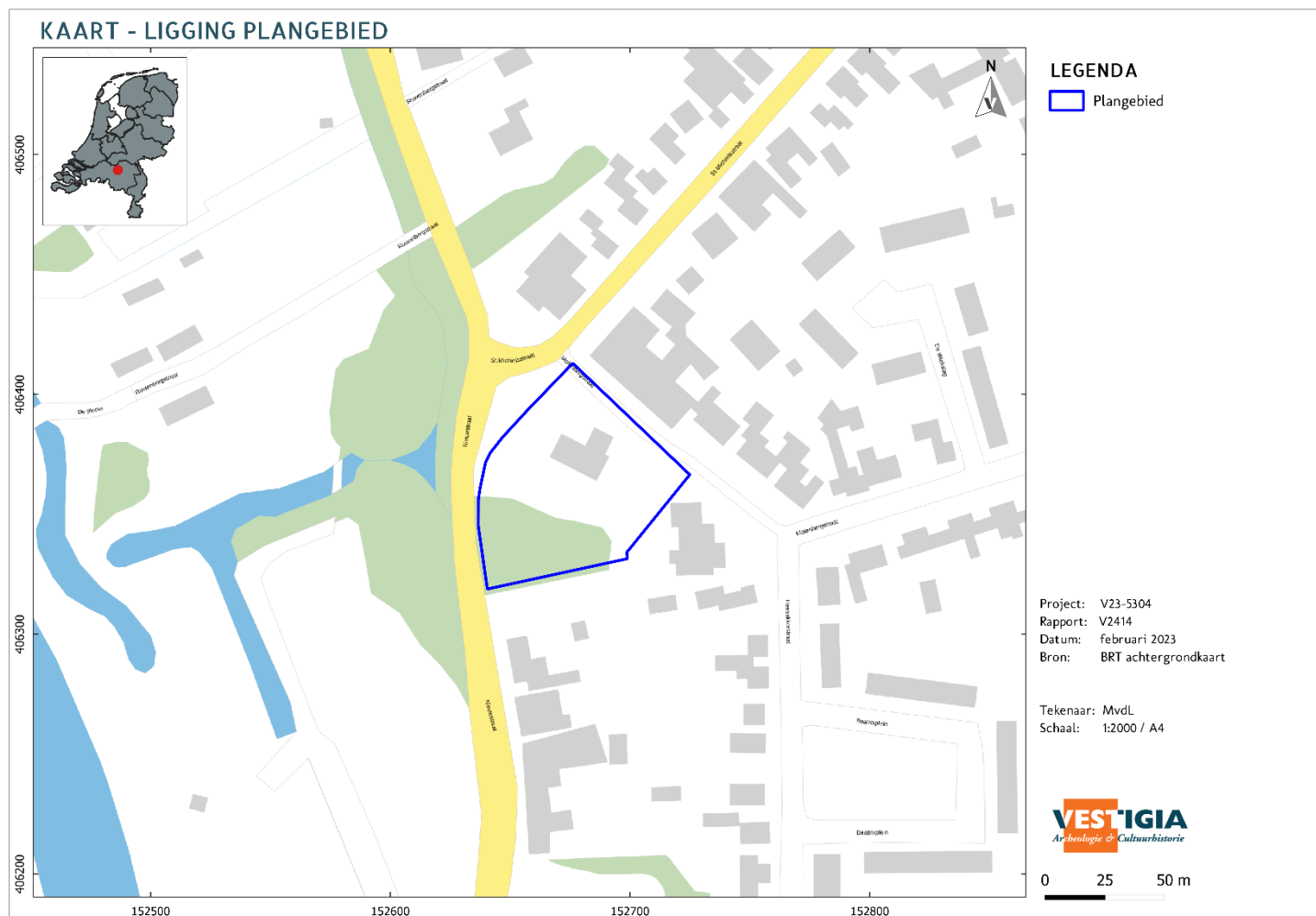
	- Maximaal 12 weken na instemming met het briefverslag wordt een conceptrapport aangeleverd. In het geval van een doorstart na een opgraving: - Maximaal 8 weken na einde veldwerk wordt een evaluatierapport geleverd; - Maximaal 18 maanden na instemming met het evaluatierapport wordt het conceptrapport aangeleverd; - Maximaal 24 maanden na einde veldwerk behoort het onderzoek gereed te worden gemeld in Archis.
Procedure toetsing eindproduct door bevoegde overheid	Het concept-standaardrapport wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de opdrachtgever en de bevoegde overheid. De bevoegde overheid laat het door een daartoe gekwalificeerde persoon toetsen, waarna de opdrachtgever van de bevindingen op de hoogte wordt gesteld.
Opleveringstermijn vondsten, monsters en documentatie	De vondsten en documentatie dienen binnen 2 jaar na de afronding van het veldwerk te worden gedeponneerd.
Externe communicatie	Externe communicatie vindt alleen plaats in afstemming met en na goedkeuring door de opdrachtgever.

2.10 Wijzigingen t.o.v. vastgestelde PvE	
Wijzigingen tijdens het veldwerk	Indien zich tijdens het veldwerk bijzondere vondsten voordoen die niet in het PvE zijn voorzien, worden de opdrachtgever, het bevoegd gezag en de depothouder direct op de hoogte gesteld. Indien substantieel van het PvE afgeweken moet worden, wordt hiervoor overleg gevoerd met de bevoegde overheid en depothouder. In gezamenlijk overleg zal worden besloten hoe om te gaan met de bijzondere vondsten en hoe dit verder dient te worden onderzocht en geborgen.
Belangrijke wijzigingen	Onderstaande belangrijke wijzigingen worden te allen tijde aantoonbaar voorgelegd aan alle betrokken partijen: • Afwijking van de archeologische verwachting; • Wijzigingen van de gehanteerde onderzoeksmethode; • Wijzigingen fysieke of technische omstandigheden; • Vastleggen overleg- en evaluatiemomenten; • Onvoorziene omstandigheden (bijvoorbeeld m.b.t. omvang vindplaats, complexiteit, aantallen vlakken et cetera); • Significante afwijkingen van verwachte vondsten en monsters (hoeveelheid, soorten materialen, soorten voorwerpen, type conservering).
Wijziging na evaluatie van het veldwerk	Na afloop van het veldwerk wordt in overleg met de bevoegde overheid en de depothouder besloten welke vondsten en monsters in aanmerking komen voor nadere uitwerking en conservering. Hiertoe wordt door de opdrachtnemer in het evaluatieverslag een overzicht opgesteld. Wijzigingen in het PvE worden eveneens in het evaluatieverslag door de opdrachtnemer gemotiveerd.
Wijzigingen tijdens uitwerking en conservering	De selectie van de te conserveren vondsten wordt in overleg met de opdrachtgever en de bevoegde overheid/de depothouder bepaald, op voorstel van de opdrachtnemer. Kwetsbaar vondstmateriaal dient zodanig te worden geconserveerd dat de toestand stabiel blijft. De

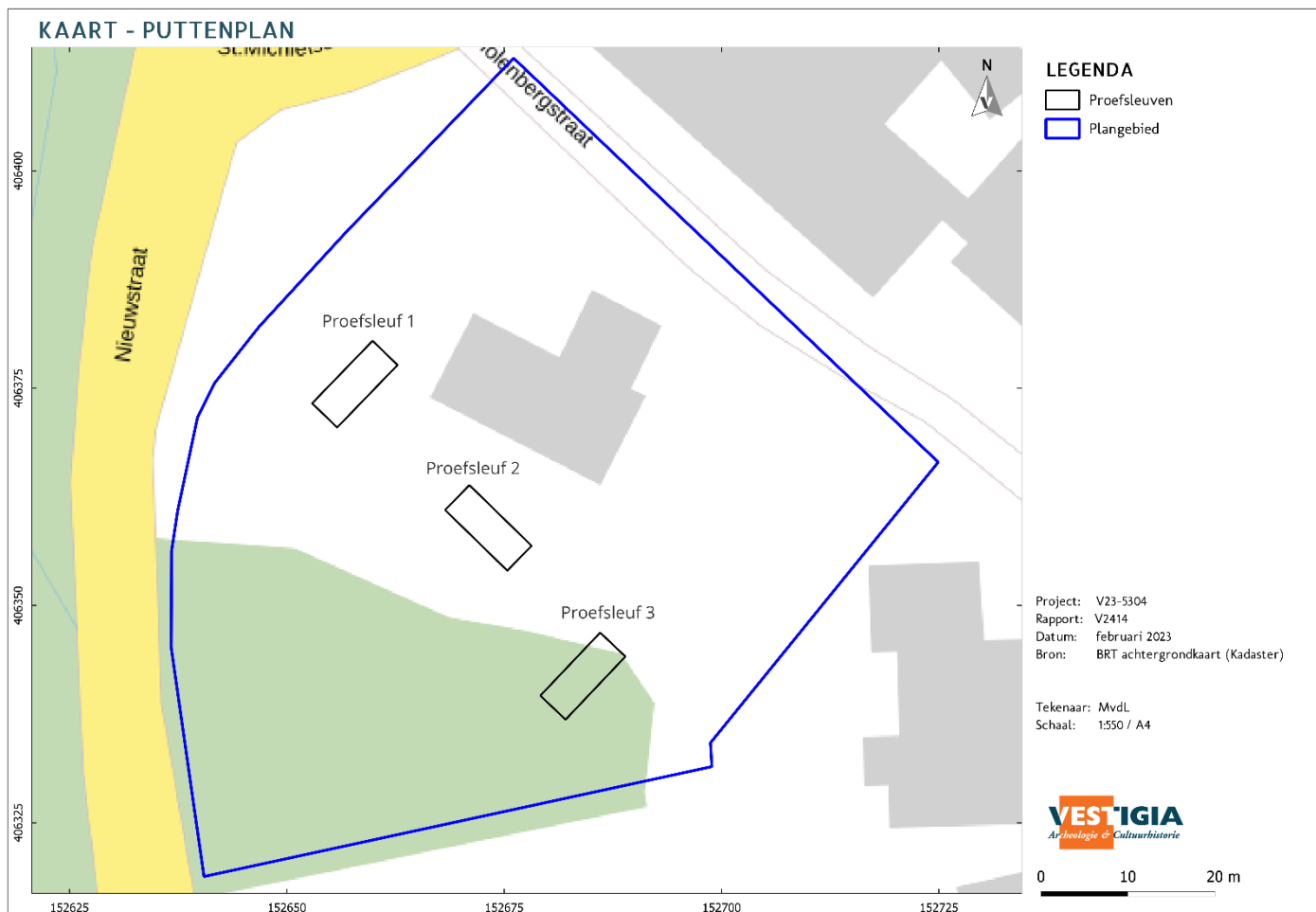
	keuze voor de te conserveren vondsten ligt bij de beheerder van het depot. Wijzigingen die van invloed zijn op het conserveren van de vondsten, dienen schriftelijk aan de opdrachtgever te worden medegedeeld.
--	---

2.11 Bronmateriaal en bijlagen	
Bronmateriaal	• Weerheijm, W.J., E.R.J.G. Picard, F.P.J. van Puijenbroek, 2022: <i>Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van het woonzorgcomplex Parc Overbergh aan de Nieuwstraat 96 te Sint-Michielsgestel, gemeente Sint-Michielsgestel Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)</i>, Amersfoort, Vestigia-rapport: V2087.
Lijst van kaarten	Kaart 1: Ligging plangebied Kaart 2: Puttenplan
Lijst van tabellen	Tabel 1: Overzicht te raadplegen specialisten/specialismen Tabel 2: Verwachte omvang en aantallen Tabel 3: Selectie vondstmateriaal in het veld (fase 1) Tabel 4: Selectie vondstmateriaal voor deponering (fase 2)

Kaart 1: Ligging plangebied

Kaart 2: Puttenplan

Tabellen

TABEL 1: Overzicht te raadplegen specialisten/specialismen			
Vondstcategorie	“Raadplegen bij PvA”	“Raadplegen bij veldwerk”	“Raadplegen bij uitwerking”
Aardewerk	Nee	Nee	Ja
Bouwmateriaal	Nee	Nee	Ja
Metaal (ferro)	Nee	Nee	Ja
Metaal (non-ferro)	Nee	Nee	Ja
Slakmateriaal	Nee	Nee	Ja
Vuursteen	Nee	Nee	Ja
Overig natuursteen	Nee	Nee	Ja
Glas	Nee	Nee	Ja
Menselijk botmateriaal onverbrand	Nee	Ja	Ja
Menselijk botmateriaal verbrand	Nee	Nee	Ja
Dierlijk botmateriaal onverbrand	Nee	Nee	Nee
Dierlijk botmateriaal verbrand	Nee	Nee	Ja
Visresten	Nee	Nee	Ja
Schelpen	Nee	Nee	Nee
Hout	Nee	Nee	Nee
Houtskool(monsters)	Nee	Nee	Nee
Textiel	Nee	Nee	Ja
Leer	Nee	Nee	Ja
Submoderne materialen	Nee	Nee	Nee
Monsternamen			
Algemeen biologisch monster (ABM)	Nee	Nee	Ja
Algemeen zeefmonster (AZM)	Nee	Nee	Nee
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	Nee	Nee	Ja
Monsters voor anorganisch chemisch onderzoek	Nee	Nee	Ja
Monsters voor micromorfologisch onderzoek	Nee	Nee	Nee
Monsters voor luminescentiedatering (OSL)	Nee	Nee	Nee
Monsters voor koolstofdatering (¹⁴ C)	Nee	Nee	Nee
DNA	Nee	Nee	Nee
Dendrochronologisch monster	Nee	Nee	Ja

TABEL 2: Verwachte omvang en aantallen

Onderzoek	Verwachting
Omvang onderzoekslocatie (m²)	Verwacht aantal m2 proefsleuven
Ca. 5.000 m²	Ca. 120 m²
Vondstcategorie	Verwachte aantallen (N)
Aardewerk	20
Bouwmateriaal	10
Metaal (ferro)	10
Metaal (non-ferro)	5
Slakmateriaal	3
Vuursteen	2
Overig natuursteen	5
Glas	2
Menselijk botmateriaal onverbrand	0
Menselijk botmateriaal verbrand	2 crematies
Dierlijk botmateriaal onverbrand	0
Dierlijk botmateriaal verbrand	10
Visresten	0
Schelpen	0
Hout	0
Textiel	0
Leer	0
Submoderne materialen	5
Monstername	Verwachte aantallen (N)
Algemeen biologisch monster (ABM)	4
Algemeen zeefmonster (AZM)	0
Pollen, diatomeeën en andere microfossielen	0
Monsters voor anorganisch chemisch onderzoek	0
Monsters voor micromorfologisch onderzoek	0
Monsters voor koolstofdatering (14C)	2
Monster voor luminescentiedatering (OSL)	0
DNA	0
Dendrochronologisch monster	0
Houtskool(monsters)	0

TABEL 3: Selectie vondstmateriaal in het veld (fase 1)					
Context	Materiaal	Periode(n)	Meenemen	Overleg (wel/niet meenemen of representatief sample)	Uitgezonderd
Stort / bouwvoor	Alle materiaal categorieën	Perioden van onderzoek	exposabel, bijzonder materiaal		explosief en/of verontreinigd materiaal
			metaaldetectie vondsten		
			(vuur)stenen artefacten		
Alle lagen / sporen	Alle materiaal categorieën	alle perioden	Exposabel, bijzonder materiaal		explosief en/of verontreinigd materiaal
Archeo- logische (cultuur) lagen/ vlak, sporen	Aardewerk	Perioden van onderzoek	Alles	bij grote hoeveelheden en/of bij stads/dorpskern onderzoek	
	Bot, (dierlijk, menselijk, artefact)	Perioden van onderzoek	Alles		miltvuur besmet
	Bouwmateriaal, onversierd (natuursteen, keramiek)	Perioden van onderzoek	representatief sample: minimaal 2 exemplaren per soort/ formaat/ type/ datering		
	Bouwmateriaal, versierd / met inscriptie	Perioden van onderzoek	Alles	bij grote hoeveelheden	
	Glas	Perioden van onderzoek	Alles		
	Hout	Perioden van onderzoek	(fragment van) artefact		
			(onderdeel van) niet- complexe structuur (bv waterput / resten in paalgaten): in overleg	altijd	
			(onderdeel van) complexe structuur (bv haven, sluis, brug, huis): in overleg	altijd	
	Hutteleem	Perioden van onderzoek	Alles		
	Leer	Perioden van onderzoek	Alles	bij grote aantallen (uit beer-/ afval- putten, productie- afval looierij); bij stads-/dorpskern onderzoek	
	Metaal (e.g. goud, zilver, brons, ijzer, tin lood)	Perioden van onderzoek	(fragment van) artefact	schatvondsten altijd direct melden	
			productiemateriaal/- afval		
			ondetermineerbaar (mits van zinvolle omvang)		
	Natuursteen; bijl, maalsteen, bouwmateriaal	Perioden van onderzoek	(fragment van) artefact, inclusief productie afval	bij niet lokaal van nature voorkomend, onbewerkt materiaal	
	Barnsteen, git	Perioden van onderzoek	Alles		
	Textiel	Perioden van onderzoek	Alles		
	Overig (o.a. haar, touw, schelpen, herkenbare vruchten/ zaden)	Perioden van onderzoek	Alles		

TABEL 4: Selectie vondstmateriaal voor deponering (fase 2) **aan depothouder ter goedkeuring voorleggen in selectierapport**				
Context	(uit veld meegenomen) Materiaal	Deponeren	Deselecteren / evt. gedeelte deselecteren	Voorwaarden (de)selectie
Alle	Aardewerk	al het uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden en/of bij stads-/dorpskern onderzoek: representatief sample mogelijk	zie tabel 3
	Bot (dierlijk, menselijk, artefact)	al het uit het veld meegenomen materiaal	bij wens/verzoek tot herbegraven; bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies specialist)	depothouder akkoord met herbegraven
	Bouwmateriaal, onversierd (natuursteen, keramiek)	al het uit het veld meegenomen materiaal	indien selectie fase 1 in het veld niet is toegepast, alsnog representatief sample toepassen	zie tabel 3
	Bouwmateriaal, versierd / met inscriptie (natuursteen, keramiek)	al het uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk	zie tabel 3
	Glas	al het uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies specialist)	
	Hout	(fragment van) artefact	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk (advies specialist)	
		(onderdeel van) structuur, indien tijdens fase 1 tot behoud is overeengekomen	(gedetermineerde) houtmonsters	
	Hutteleem	al het uit het veld meegenomen materiaal	bij grote hoeveelheden: representatief sample mogelijk	
	Leer	al het uit het veld meegenomen materiaal	selectie fase 1 indien niet in het veld toegepast (advies specialist)	
	Metaal	al het uit het veld meegenomen materiaal	door röntgenopname vastgestelde lege 'klomp'	röntgenfoto van 'klomp' (van enige omvang)
			bij grote hoeveelheden spijkers, slak: representatief sample mogelijk	
	Vuursteen; (Wommersom) kwartsiet	al het uit het veld meegenomen materiaal	dat wat 1) door de specialist als onbewerkt wordt geclassificeerd, 2) lokaal van nature voorkomt, 3) niet als potentiële grondstof is geclassificeerd	
	Natuursteen (excl. vuursteen, bouwmateriaal)	al het uit het veld meegenomen materiaal	dat wat 1) door de specialist als onbewerkt wordt geclassificeerd, 2) lokaal van nature voorkomt, 3) niet als potentiële grondstof is geclassificeerd	
	Textiel	al het uit het veld meegenomen materiaal		
	Overig (o.a. haar, touw, schelp, herkenbare vruchten/ zaden)	al het uit het veld meegenomen materiaal		

This text was set using the following freely available font software:

Allerta	Copyright (c) 2010, Matt McInerney (http://pixelspread.com), with Reserved Font Name Allerta.
Inconsolata_dz	Copyright (c) 2006, Raph Levien (http://www.levien.com), with Reserved Font Name <Inconsolata>. Copyright (c) 2009, David Zhou (http://blog.nodnod.net/) with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.
Molengo_Vestigia	Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye, with Reserved Font Name <Molengo>. Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl), with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts .

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>